

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»**

Кафедра дошкільної педагогіки

БУЛГАКОВА О.Ю.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА
ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ»**

Для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за
спеціальністю 053 Психологія

Одеса – 2024

УДК 159.9.316.6 3.

Рекомендовано до друку вченою радою Університету Ушинського (протокол №1 від 29.08.2024 року).

Укладач: Булгакова О.Ю., доктор психологічних наук, професор.

Рецензенти:

Фурман А.А. – доктор психологічних наук, професор, директор Інституту гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»

Казанжи М.Й. – доктор психологічних наук, професор, завідувачка кафедри загальної та диференціальної психології Університету Ушинського

Булгакова О.Ю. Методичні рекомендації до практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Психологія соціальної взаємодії». Одеса: Університет Ушинського, 2024. 30 с.

ЗМІСТ

Вступ	4
Опис навчальної дисципліни	4
Очікувані результати вивчення дисципліни	5
Програма навчальної дисципліни	5
Методичні рекомендації до проведення практичних занять	6
Методичні вказівки щодо оформлення тез	26
Критерії оцінювання за всіма видами контролю	27
Рекомендовані джерела інформації	29

ВСТУП

Психологія соціальної взаємодії — це навчальна дисципліна, що зосереджується на глибокому вивченні закономірностей, механізмів та особливостей взаємодії між людьми в соціальних групах та суспільстві в цілому. Ця дисципліна інтегрує теоретичні положення психології, соціології, педагогіки та інших наук, розкриваючи багатогранність соціальних зв'язків і міжособистісних відносин у сучасному суспільстві. Вивчення психології соціальної взаємодії спрямоване на формування у майбутніх фахівців здатності аналізувати й оптимізувати соціальні процеси, враховуючи різноманітність індивідуальних характеристик та соціальних контекстів.

Навчальна дисципліна «Психологія соціальної взаємодії» є вибірковою складовою фахової підготовки сучасного психолога.

Мета навчальної дисципліни: формування у майбутніх психологів компетентностей, що забезпечують закономірності спілкування та сумісної діяльності людей, залучених у різні соціальні групи, а також характеристики самих груп.

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни «Психологія соціальної взаємодії» здобувачі мають опанувати знаннями з навчальних дисциплін: «Методологія наукових досліджень у галузі психології», «Актуальні проблеми психології».

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, ОНП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Статус дисципліни: Вибіркова	
Модулів – 1	Спеціальність 053 Психологія ОНП: Психологія	Рік навчання: 2	
Змістових модулів – 2		Семестр	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – тези		4-й	4-й
Загальна кількість годин – 120		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 5	Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий) Ступінь освіти: доктор філософії (PhD)	14 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		18 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		68 год.	92 год.
		Індивідуальні завдання	
		20 год.	20 год.
		Вид контролю: залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 26,7% : 73,3%

для заочної форми навчання – 6,7% : 93,3%

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Знати:

- сутність і мету психології соціальної взаємодії;
- психологічні закономірності формування у особистості навичок соціальної взаємодії;
- сутність та механізми психології соціальної взаємодії; володіння відповідними поняттями для їх позначення;
- шляхи, форми і засоби розвитку соціальної взаємодії.

Вміти:

- застосовувати теоретичні знання з розвитку соціальної взаємодії;
- використовувати методики розвитку у особистості навичок соціальної взаємодії; виявляти і оцінювати їх ефективність;
- здійснювати вибір та розробляти форми та методи для розвитку соціальної взаємодії в залежності від віку та індивідуальних особливостей особистості.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Психологія міжособистісної взаємодії як галузь психологічних знань.

Тема 1. Предмет, об'єкт і структура психології міжособистісної взаємодії.

Предмет і об'єкт психології міжособистісної взаємодії: визначення, основні концепції, підходи до аналізу. Структура психології міжособистісної взаємодії: основні напрями дослідження, зв'язок з іншими науками (філософія, соціологія, педагогіка та ін.). Методологія та методи психології міжособистісної взаємодії (спостереження, експеримент, анкетування, соціометрія, контент-аналіз тощо). Історичний розвиток психології міжособистісної взаємодії як науки.

Тема 2. Загальна характеристика міжособистісного спілкування.

Спілкування як базовий процес соціальної психології: визначення, структура, етапи. Функції спілкування: інформаційна, регулятивна, афективна. Спільнота, мова, мовлення: їхній вплив на розвиток особистості. Види міжособистісного спілкування: ділове, побутове, дружнє, конфліктне. Вербальне спілкування: мова, мовлення, значення текстів і підтекстів. Невербальне спілкування: міміка, жести, проксемика, паралінгвістика. Техніки та прийоми ефективного спілкування: активне слухання, питання, парафраз, емпатія.

Тема 3. Роль особистості у процесі комунікації.

Особистість як предмет вивчення: підходи, визначення, теоретичні засади. Соціальна установка особистості: формування, зміна, практичне значення. «Я-концепція» як соціально-психологічний феномен: компоненти, типи, механізми розвитку. Соціалізація особистості: основні механізми (імітація, навчання, ідентифікація), умови (сім'я, школа, суспільство), фази (дитинство, підлітковий вік, дорослість). Психологічна адаптація в соціальних умовах: поняття, види, критерії ефективності.

Змістовий модуль 2. Психологія міжособистісної взаємодії.

Тема 4. Психологія міжособистісної взаємодії.

Сутність міжособистісної взаємодії: кооперація, конкуренція, конфлікти. Міжособистісна взаємодія у спільній діяльності: форми, типи, динаміка. Комунікативна сторона спілкування: обмін інформацією, зворотний зв'язок, бар'єри спілкування, психологічний вплив. Перцептивна сторона спілкування: механізми соціальної перцепції (атрибуція, ідентифікація, емпатія), формування першого враження, стереотипи. Інтерактивна сторона спілкування: стратегії взаємодії (асертивність, маніпуляції, конфронтація), структура взаємодії, структура конфліктної взаємодії.

Тема 5. Психологія соціальної взаємодії в малій групі.

Мала група та її основні характеристики: цілі, розміри, тривалість існування. Соціометрична структура малої групи: методи аналізу, застосування. Комунікативна

структура малої групи: роль лідера, взаємодія між членами. Групові явища: лідерство (види, стилі), керівництво, груповий тиск, міжособистісне спілкування, згуртування. Міжособистісні відносини в малій групі: типи взаємодії, конфлікти, їхнє вирішення.

Тема 6. Психологія міжгрупових відносин.

Основні концепції міжгрупових відносин (теорія соціальної ідентичності, реалістичний конфлікт, символічна взаємодія). Емпіричні дослідження міжгрупової взаємодії та їхні висновки. Визначення соціальної ідентичності. Роль соціального порівняння у формуванні самосвідомості та самоповаги. Вплив належності до групи на поведінку та мислення особистості. Причини та умови міжгрупових процесів, моделі інтеграції (асиміляція, акультурація) та диференціації (етноцентризм, сепаратизм). Роль соціального контексту у формуванні міжгрупових взаємодій. Механізми виникнення ворожості між групами (упередження, стереотипи, дискримінація). Методи подолання міжгрупової ворожості: розвиток толерантності, посередництво, спільні цілі, міжгрупові контакти.

Тема 7. Психологія соціальної взаємодія у великих групах.

Класифікація великих груп (етнічні, професійні, соціальні), їх структура та основні характеристики. Особливості взаємодії членів великих груп. Низький рівень згуртованості (дезорганізація), середній рівень (часткова згуртованість), високий рівень (ефективна групова взаємодія, спільні цілі, довіра). Колективні настрої: їх причини, динаміка, вплив на поведінку. Соціальні рухи: структура, рушійні сили, наслідки. Феномен «натовпу»: психологічні особливості, теорії натовпу (Гюстав Лебон, Зігмунд Фройд). Динаміка формування натовпу, причини виникнення (емоційна зарядженість, анонімність, відсутність відповідальності). Закономірності поведінки у натовпі: конформність, зараження, поляризація. Механізми поширення чуток: соціальна невизначеність, дефіцит інформації, емоційний фон. Паніка: причини виникнення, вплив на індивідуальну та групову поведінку. Методи запобігання: інформаційна прозорість, формування довіри, організація безпеки.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Форма проведення та зміст	Кількість годин	
		денна	заочна
1	<i>Дискусія «Структура психології міжособистісної взаємодії та її зв'язок з іншими науками»</i> - Визначення предмета і об'єкта психології міжособистісної взаємодії, її ключових аспектів. - Розгляд основних напрямів дослідження та структури цієї галузі. - Аналіз міждисциплінарних зв'язків психології міжособистісної взаємодії з філософією, соціологією та педагогікою. - Методологічні підходи та сучасні інструменти дослідження взаємодії. - Історичний розвиток дисципліни, етапи та ключові концепції. - Вплив методів дослідження, таких як соціометрія чи контент-аналіз, на формування сучасної структури дисципліни.	2	2
2	<i>Круглий стіл «Феномени, які актуалізуються у міжособистісному спілкуванні»</i> - Аналіз феномену спілкування як базового процесу соціальної психології, його структури та етапів. - Розгляд функцій спілкування та їх ролі у міжособистісній взаємодії. - Визначення видів спілкування, їх характеристик і особливостей.	2	

	4. Дослідження вербальної і невербальної комунікації, технік ефективного спілкування, а також бар'єрів, що перешкоджають взаємодії. 5. Окремий акцент на феномені підтексту у спілкуванні та його впливі на взаєморозуміння.		
3	<i>Семінар «Особистість як предмет вивчення»</i> 1. Аналіз особистості як багатогранного феномену, основних підходів до її вивчення. 2. Вивчення механізмів формування соціальної установки і її значення у взаємодії. 3. Дослідження структури і типів «Я-концепції», її розвитку. 4. Огляд процесу соціалізації особистості у різні вікові періоди. 5. Характеристика психологічної адаптації, її критеріїв і ефективності. 6. Вплив соціальної ідентичності та самооцінки на формування особистості, а також роль соціального контексту у цьому процесі.	2	
4	<i>Вирішення практичних завдань «Види міжособистісного спілкування»</i> 1. Аналіз поняття міжособистісного спілкування, його структури та функцій. 2. Вивчення видів спілкування, їх особливостей і характеристик. 3. Розгляд етикету та професійної взаємодії в діловому спілкуванні. 4. Дослідження емоційної складової побутового і дружнього спілкування, ролі емпатії та довіри. 5. Вивчення конфліктного спілкування, його видів, структури та стратегій вирішення. 6. Аналіз бар'єрів, що впливають на ефективність комунікації, та методів оцінки ефективності спілкування.	2	2
5	<i>Семінар «Основні характеристики взаємодії в малій групі»</i> 1. Дослідження малої групи як соціально-психологічного явища, її характеристик і критеріїв. 2. Аналіз структури групи, формальних і неформальних взаємозв'язків. 3. Розгляд ролей у групі, їх впливу на групову динаміку та лідерство. 4. Огляд групових явищ, таких як згуртованість і груповий тиск. 5. Вивчення міжособистісних відносин, конфліктів і методів їх вирішення. 6. Аналіз методів дослідження малої групи та її розвитку на різних етапах.	2	
6	<i>Круглий стіл «Міжособистісна взаємодія у сумісній діяльності»</i> 1. Дослідження міжособистісної взаємодії у спільній діяльності, її сутності та характеристик. 2. Аналіз типів взаємодії, включаючи кооперацію, конкуренцію та інтеграцію. 3. Вивчення комунікативної, перцептивної та інтерактивної сторін взаємодії, їх ролі у забезпеченні ефективності. 4. Огляд динаміки розвитку спільної діяльності, її етапів та факторів успішності. 5. Розгляд ролі лідерства, розподілу ролей і шляхів вирішення конфліктів у групі.	2	
7	<i>Дискусія «Характеристика міжгрупових відносин»</i> 1. Дослідження міжгрупових відносин, їх сутності та основних характеристик. 2. Аналіз соціальної ідентичності у контексті міжгрупової взаємодії.	2	

	3. Вивчення основних теорій міжгрупових відносин і впливу соціального контексту. 4. Дослідження причин міжгрупових конфліктів, упереджень та стереотипів. 5. Огляд механізмів подолання міжгрупових конфліктів та моделей інтеграції.		
8	Семінар «Механізми соціалізації» 1. Аналіз соціалізації як фундаментального процесу становлення особистості. 2. Дослідження механізмів соціалізації, таких як імітація, ідентифікація, навчання, інтерналізація. 3. Вивчення фаз соціалізації та ролі різних середовищ, включаючи сім'ю, групи однолітків, освітнє середовище та медіа. 4. Розгляд впливу соціокультурного контексту, ролей та бар'єрів соціалізації у сучасному світі. 5. Визначення взаємозв'язку між соціалізацією та індивідуалізацією особистості.	2	
9	<i>Круглий стіл</i> «Класифікація, структура, загальні ознаки та рівні міжособистісної взаємодії у великих соціальних групах» 1. Дослідження великих соціальних груп як об'єкта соціальної психології. 2. Аналіз класифікації груп за різними критеріями та їх структурних складових. 3. Вивчення загальних ознак міжособистісної взаємодії, включаючи згуртованість, рольову диференціацію та динаміку розвитку. 4. Розгляд рівнів взаємодії, факторів стабільності та ефективності. 5. Аналіз феноменів, які виникають у великих групах, таких як колективна ідентичність, поляризація та дифузія відповідальності.	2	
Разом:		18	4

Практичне заняття №1

Тема 1. Структура психології міжособистісної взаємодії та її зв'язок з іншими науками.

Питання для обговорення:

1. Визначення предмета і об'єкта психології міжособистісної взаємодії, її ключових аспектів.
2. Розгляд основних напрямів дослідження та структури цієї галузі.
3. Аналіз міждисциплінарних зв'язків психології міжособистісної взаємодії з філософією, соціологією та педагогікою.
4. Методологічні підходи та сучасні інструменти дослідження взаємодії.
5. Історичний розвиток дисципліни, етапи та ключові концепції.
6. Вплив методів дослідження, таких як соціометрія чи контент-аналіз, на формування сучасної структури дисципліни.

Основні поняття: психологія міжособистісної взаємодії, методи спостереження, експеримент, анкетування, соціометрія, контент-аналіз, гуманістичний, когнітивний і системний підходи, філософські основи дисципліни, соціологічні теорії взаємодії, педагогічні аспекти, соціальна перцепція, атрибуція, ідентифікація, емпатія, кооперація, конкуренція, конфлікт, бар'єри спілкування, психологічний вплив, зворотний зв'язок, динаміка взаємодії, стереотипи, соціальний контекст, міждисциплінарний підхід, актуальні тенденції.

Тестові завдання (одна правильна відповідь)

1. Що є предметом психології міжособистісної взаємодії?

- а) Соціальні явища у групах
 - б) Взаємозв'язки між когнітивними процесами
 - в) Закономірності взаємодії між людьми
 - г) Індивідуальні особливості адаптації
2. Який метод є найбільш доцільним для аналізу динаміки міжособистісної взаємодії?
- а) Спостереження
 - б) Експеримент
 - в) Соціометрія
 - г) Контент-аналіз
3. Хто з учених є засновником когнітивного підходу в психології?
- а) Зігмунд Фройд
 - б) Жан Піаже
 - в) Курт Левін
 - г) Якоб Морено
4. Що є ключовою характеристикою атрибуції як механізму міжособистісної взаємодії?
- а) Прийняття групових норм
 - б) Приписування причин поведінки зовнішнім або внутрішнім факторам
 - в) Емоційна реакція на поведінку інших
 - г) Усвідомлення власної ролі у взаємодії
5. Який з методів найкраще використовується для аналізу текстів у соціальному контексті?
- а) Експеримент
 - б) Спостереження
 - в) Контент-аналіз
 - г) Анкетування
6. Що є характерним для когнітивного компонента структури спілкування?
- а) Вираження емоцій
 - б) Інтерпретація інформації
 - в) Використання невербальних сигналів
 - г) Регуляція поведінки
7. Який із бар'єрів спілкування найчастіше виникає через упередження?
- а) Мовленнєвий
 - б) Соціальний
 - в) Психологічний
 - г) Культурний
8. Який аспект невербальної комунікації найважливіший для формування першого враження?
- а) Інтонія
 - б) Міміка
 - в) Проксеміка
 - г) Використання жестів
9. Що є основною функцією соціальної перцепції?
- а) Розв'язання конфліктів
 - б) Інтерпретація поведінки інших людей
 - в) Зниження напруженості у групі
 - г) Формування мотивації
10. Який підхід лежить в основі системного аналізу міжособистісної взаємодії?
- а) Гуманістичний
 - б) Когнітивний
 - в) Системний
 - г) Педагогічний
11. Що є прикладом кооперації у міжособистісній взаємодії?
- а) Конкуренція між учасниками

- б) Спільне досягнення мети
- в) Використання маніпуляцій
- г) Домінування у комунікації
- 12. Що є основним етапом формування групової згуртованості?
 - а) Прийняття групових норм
 - б) Виникнення конфліктів
 - в) Виконання соціальних ролей
 - г) Розвиток лідерства
- 13. Що з наведеного належить до вербальної комунікації?
 - а) Використання проксеміки
 - б) Конструювання речень
 - в) Інтерпретація невербальних сигналів
 - г) Використання інтонації
- 14. Що є характерним для психологічного впливу у міжособистісній взаємодії?
 - а) Використання маніпуляцій
 - б) Формування довіри
 - в) Виникнення соціального тиску
 - г) Емоційне дистанціювання
- 15. Який з підходів найбільше вивчає емоційний компонент взаємодії?
 - а) Когнітивний
 - б) Гуманістичний
 - в) Системний
 - г) Філософський

Правильні відповіді (для самоперевірки)

1	2	3	4	5
в	в	б	б	в
б	7	8	9	10
б	в	б	б	в
11	12	13	14	15
б	а	б	б	б

Практичне заняття №2

Тема 2. Феномени, які актуалізуються у міжособистісному спілкуванні.

Питання для обговорення:

1. Аналіз феномену спілкування як базового процесу соціальної психології, його структури та етапів.
2. Розгляд функцій спілкування та їх ролі у міжособистісній взаємодії.
3. Визначення видів спілкування, їх характеристик і особливостей.
4. Дослідження вербальної і невербальної комунікації, технік ефективного спілкування, а також бар'єрів, що перешкоджають взаємодії.
5. Окремий акцент на феномені підтексту у спілкуванні та його впливі на взаєморозуміння.

Основні поняття: спілкування, структура спілкування, когнітивний, емоційний, поведінковий компоненти, функції спілкування, вербальна і невербальна комунікація, мова, мовлення, міміка, жести, проксеміка, паралінгвістика, активне слухання, емпатія, питання, парафраз, бар'єри спілкування, психологічні, мовленнєві, соціальні бар'єри, техніки подолання комунікативних бар'єрів, комунікативна компетентність, феномен підтексту, комунікативна адаптація, форми спілкування, ефективне спілкування.

Тестові завдання (одна правильна відповідь)

1. Що є основною функцією спілкування у міжособистісній взаємодії?
 - а) Зниження конфліктів
 - б) Передача та обмін інформацією

- в) Формування першого враження
 - г) Емоційна регуляція
2. Який елемент є прикладом невербальної комунікації?
- а) Граматика мовлення
 - б) Міміка
 - в) Синтаксис речень
 - г) Використання професійного жаргону
3. Що є ключовою характеристикою активного слухання?
- а) Висловлення власної думки без зворотного зв'язку
 - б) Ігнорування невербальних сигналів співрозмовника
 - в) Уважне сприйняття з використанням емпатії
 - г) Зосередженість на власній позиції
4. Що з наведеного є прикладом психологічного бар'єра у спілкуванні?
- а) Культурні відмінності
 - б) Упередженість щодо співрозмовника
 - в) Відсутність спільної мови
 - г) Неправильна інтерпретація жестів
5. Як визначається феномен підтексту?
- а) Логічні помилки у висловлюваннях
 - б) Прихований зміст, не відображений явно
 - в) Використання професійного сленгу
 - г) Багатозначність невербальних сигналів
6. Який невербальний компонент є вирішальним для створення першого враження?
- а) Інтонація
 - б) Жести
 - в) Проксеміка
 - г) Міміка
7. Що є прикладом регулятивної функції спілкування?
- а) Інструкція щодо виконання завдання
 - б) Обмін емоціями у групі
 - в) Підтримка емоційного стану співрозмовника
 - г) Використання парафразу для уточнення
8. Що найбільш точно описує проксеміку?
- а) Вивчення жестів і міміки
 - б) Аналіз інтонацій мовлення
 - в) Дослідження просторових відносин між співрозмовниками
 - г) Вивчення мовленнєвих конструкцій
9. Що є центральним елементом невербальної комунікації?
- а) Використання синтаксису
 - б) Зоровий контакт
 - в) Інтерпретація підтексту
 - г) Побудова логічних аргументів
10. Що є метою емпатії у спілкуванні?
- а) Формування конкурентної стратегії
 - б) Усвідомлення емоцій співрозмовника
 - в) Усунення мовленнєвих бар'єрів
 - г) Підвищення когнітивної дистанції
11. Яка техніка спілкування забезпечує найбільший рівень зворотного зв'язку?
- а) Емпатія
 - б) Активне слухання
 - в) Використання невербальних сигналів
 - г) Формулювання складних питань

12. Що є характерним для феномену підтексту у вербальній комунікації?
- Логічність викладення інформації
 - Прихований смисл висловлювань
 - Використання термінології
 - Дотримання мовленнєвого етикету
13. Як класифікується дружнє спілкування?
- Як форма ділового спілкування
 - Як побутове або неформальне спілкування
 - Як форма професійного діалогу
 - Як елемент конфліктної взаємодії
14. Який невербальний компонент найбільш ефективно виражає емоційний стан?
- Жести
 - Інтонація
 - Проксеміка
 - Міміка
15. Який компонент структури спілкування відповідає за передачу змісту інформації?
- Когнітивний
 - Емоційний
 - Поведінковий
 - Інтерактивний

Правильні відповіді (для самоперевірки)

1	2	3	4	5
б	б	в	б	б
б	7	8	9	10
г	а	в	б	б
11	12	13	14	15
б	б	б	г	а

Практичне заняття №3

Тема 3. Особистість як предмет вивчення.

Питання для обговорення:

- Аналіз особистості як багатогранного феномену, основних підходів до її вивчення.
- Вивчення механізмів формування соціальної установки і її значення у взаємодії.
- Дослідження структури і типів «Я-концепції», її розвитку.
- Огляд процесу соціалізації особистості у різні вікові періоди.
- Характеристика психологічної адаптації, її критеріїв і ефективності.
- Вплив соціальної ідентичності та самооцінки на формування особистості, а також роль соціального контексту у цьому процесі.

Основні поняття: особистість, соціальна установка, когнітивний компонент, емоційний компонент, поведінковий компонент, «Я-концепція», реальне «Я», ідеальне «Я», соціальне «Я», соціалізація, первинна соціалізація, вторинна соціалізація, антиципативна соціалізація, механізми соціалізації, ідентифікація, імітація, навчання, соціальна ідентичність, психологічна адаптація, емоційна адаптація, когнітивна адаптація, самооцінка, структура самооцінки, соціальні ролі, соціальний контекст, моральні цінності, інтерналізація, конформність, девіантність, асертивність, соціальний контроль, самоідентичність, біологічні фактори, соціальні фактори, психологічні фактори.

Тестові завдання (одна правильна відповідь)

- Який із компонентів «Я-концепції» відповідає за усвідомлення власних здібностей?
- Емоційний
 - Поведінковий
 - Когнітивний
 - Соціальний

2. Який механізм соціалізації полягає у наслідуванні соціально значущих моделей?
 - а) Ідентифікація
 - б) Імітація
 - в) Інтерналізація
 - г) Конформність
3. Що з наведеного є прикладом вторинної соціалізації?
 - а) Засвоєння професійних норм
 - б) Навчання у сімейному колі
 - в) Засвоєння базових мовленнєвих норм
 - г) Формування емоційної прив'язаності
4. Яке завдання є ключовим для соціальної установки?
 - а) Формування емоційної стабільності
 - б) Регулювання поведінки у соціальних ситуаціях
 - в) Формування нових знань
 - г) Підвищення когнітивних здібностей
5. Який тип «Я-концепції» відображає уявлення особистості про її образ в очах інших?
 - а) Реальне «Я»
 - б) Ідеальне «Я»
 - в) Соціальне «Я»
 - г) Інтроективне «Я»
6. Яке поняття описує процес прийняття соціальних норм і цінностей?
 - а) Ідентифікація
 - б) Імітація
 - в) Інтерналізація
 - г) Соціальна адаптація
7. Що є обов'язковою умовою ефективної психологічної адаптації?
 - а) Постійна активність у соціальному середовищі
 - б) Гнучкість у зміні поведінкових стратегій
 - в) Зниження когнітивного навантаження
 - г) Високий рівень інтелектуальних здібностей
8. Який механізм соціалізації домінує у ранньому дитинстві?
 - а) Інтерналізація
 - б) Імітація
 - в) Конформність
 - г) Навчання через експериментування
9. Що є ключовою характеристикою соціальної ідентичності?
 - а) Належність до певної соціальної групи
 - б) Здатність до емоційного самоконтролю
 - в) Виконання соціальних ролей
 - г) Усвідомлення індивідуальних особливостей
10. Який аспект є критерієм ефективної психологічної адаптації?
 - а) Конформність поведінки
 - б) Саморегуляція і стабільність емоцій
 - в) Уникнення соціальних конфліктів
 - г) Ізоляція від стресогенних ситуацій
11. Що є основною метою первинної соціалізації?
 - а) Засвоєння базових норм і правил поведінки
 - б) Формування професійних навичок
 - в) Розвиток критичного мислення
 - г) Засвоєння моральних принципів
12. Який фактор найбільше впливає на формування самооцінки у підлітковому віці?
 - а) Схвалення однолітків

- б) Гендерні стереотипи
- в) Особливості виховання
- г) Інтелектуальні здібності

13. Що описує поняття «самоідентичність»?

- а) Усвідомлення себе як унікальної особистості
- б) Інтерналізація соціальних норм
- в) Виконання соціальних ролей
- г) Підтримка соціальних зв'язків

14. Який компонент соціальної установки найтісніше пов'язаний із мотивацією?

- а) Когнітивний
- б) Емоційний
- в) Поведінковий
- г) Соціальний

15. Який механізм соціалізації включає наслідування батьків чи інших значущих дорослих?

- а) Імітація
- б) Конформність
- в) Інтерналізація
- г) Емоційна прив'язаність

Правильні відповіді (для самоперевірки)

1	2	3	4	5
в	б	а	б	в
б	7	8	9	10
в	б	б	а	б
11	12	13	14	15
а	а	а	б	а

Практичне заняття №4

Тема 4. Види міжособистісного спілкування.

Питання для обговорення:

- Аналіз поняття міжособистісного спілкування, його структури та функцій.
- Вивчення видів спілкування, їх особливостей і характеристик.
- Розгляд етикету та професійної взаємодії в діловому спілкуванні.
- Дослідження емоційної складової побутового і дружнього спілкування, ролі емпатії та довіри.
- Вивчення конфліктного спілкування, його видів, структури та стратегій вирішення.
- Аналіз бар'єрів, що впливають на ефективність комунікації, та методів оцінки ефективності спілкування.

Основні поняття: міжособистісне спілкування, когнітивна складова, емоційна складова, поведінкова складова, ділове спілкування, професійна взаємодія, етикет, побутове спілкування, неформальні теми, емоційна виразність, дружнє спілкування, довіра, емпатія, конфліктне спілкування, деструктивний і конструктивний конфлікт, невербальна комунікація, жести, міміка, проксемика, паралінгвістика, активне слухання, бар'єри комунікації, стереотипи, комунікативна компетентність, стратегії вирішення конфліктів, співпраця, компроміс, маніпуляції.

Практичні завдання:

- Аналіз невербальних сигналів у діловому спілкуванні: провести спостереження за відеозаписом ділової зустрічі, виділити використання невербальних засобів (жести, міміка, інтонація) та оцінити їх вплив на ефективність взаємодії.
- Моделювання ситуацій дружнього та конфліктного спілкування: визначити сценарії для кожного типу спілкування (наприклад, прохання про допомогу, вирішення конфлікту). Розробити комунікативні стратегії, які сприяють досягненню конструктивного результату.

Тестові завдання (одна правильна відповідь)

1. Що є основною характеристикою ділового спілкування?
 - а) Емоційна виразність
 - б) Формальність і професійність
 - в) Рольова рівність
 - г) Акцент на соціальних ритуалах
2. Яке з перелічених спілкувань найбільше асоціюється з довірою та співпереживанням?
 - а) Ділове
 - б) Побутове
 - в) Дружнє
 - г) Конфліктне
3. Що є найбільш поширеним бар'єром у побутовому спілкуванні?
 - а) Невідповідність професійних ролей
 - б) Використання стереотипів
 - в) Недостатня структурованість
 - г) Неправильне формулювання цілей
4. Який метод вирішення конфлікту передбачає співпрацю між сторонами?
 - а) Уникнення
 - б) Конкуренція
 - в) Компроміс
 - г) Співпраця
5. Що є ключовим елементом дружнього спілкування?
 - а) Дотримання формального етикету
 - б) Конкуренція за лідерство
 - в) Емпатія та довіра
 - г) Відсутність емоційного впливу
6. Що є основним завданням активного слухання у конфліктному спілкуванні?
 - а) Домінування над співрозмовником
 - б) Розуміння позиції іншої сторони та її емоційного стану
 - в) Уникнення відповідальності
 - г) Використання маніпуляцій
7. Який вид невербального спілкування найбільш важливий у діловій комунікації?
 - а) Жести
 - б) Проксеміка
 - в) Паралінгвістика
 - г) Міміка
8. Що є прикладом деструктивного конфліктного спілкування?
 - а) Використання компромісу
 - б) Упереджені судження
 - в) Емпатичне слухання
 - г) Створення умов для діалогу
9. Яке спілкування характеризується високим рівнем емоційного напруження?
 - а) Ділове
 - б) Побутове
 - в) Дружнє
 - г) Конфліктне
10. Що з наведеного є прикладом бар'єру у конфліктному спілкуванні?
 - а) Використання чіткої аргументації
 - б) Небажання слухати позицію іншої сторони
 - в) Застосування асертивних технік
 - г) Обмін інформацією
11. Що є основною метою співпраці у вирішенні конфлікту?

- а) Зниження рівня напруги між сторонами
 - б) Досягнення спільного рішення, вигідного для обох сторін
 - в) Уникнення подальшого контакту
 - г) Посилення конкурентної боротьби
12. Який вид спілкування характеризується ритуалами та соціальними стереотипами?
- а) Ділове
 - б) Побутове
 - в) Конфліктне
 - г) Дружнє
13. Що є ключовим бар'єром у діловому спілкуванні?
- а) Недостатня увага до етикету
 - б) Використання емоційних аргументів
 - в) Неправильне розуміння проксеміки
 - г) Низький рівень активного слухання
14. Який з елементів є ключовим для ефективної ділової комунікації?
- а) Висока емоційність
 - б) Чітке формулювання цілей
 - в) Соціальні стереотипи
 - г) Емпатія
15. Що з наведеного є прикладом активного слухання?
- а) Ігнорування емоцій співрозмовника
 - б) Уточнення деталей і демонстрація зацікавленості
 - в) Використання стереотипних фраз
 - г) Уникнення відповіді на запитання

Правильні відповіді (для самоперевірки)

1	2	3	4	5
б	в	б	г	в
6	7	8	9	10
б	в	б	г	б
11	12	13	14	15
б	б	а	б	б

Практичне заняття №5

Тема 5. Основні характеристики взаємодії в малій групі.

Питання для обговорення:

- Дослідження малої групи як соціально-психологічного явища, її характеристик і критеріїв.
- Аналіз структури групи, формальних і неформальних взаємозв'язків.
- Розгляд ролей у групі, їх впливу на групову динаміку та лідерство.
- Огляд групових явищ, таких як згуртованість і груповий тиск.
- Вивчення міжособистісних відносин, конфліктів і методів їх вирішення.
- Аналіз методів дослідження малої групи та її розвитку на різних етапах.

Основні поняття: мала група, структура групи, соціометрична структура, комунікативна структура, формальні і неформальні ролі, лідерство, стилі лідерства, групова динаміка, групова згуртованість, груповий тиск, соціальна підтримка, міжособистісні відносини, конфлікти, кооперація, конкуренція, формальна структура, неформальна структура, соціальні норми, методи дослідження групи, соціометрія, спостереження, анкетування, групова ефективність, групова ідентичність, феномен «групового мислення».

Тестові завдання (одна правильна відповідь)

- Що є основною характеристикою малої групи?
 - а) Велика кількість учасників
 - б) Відсутність міжособистісних зв'язків

- в) Тісна взаємодія між учасниками
 - г) Переважання формальних зв'язків
2. Який метод використовується для аналізу міжособистісних відносин у групі?
- а) Експеримент
 - б) Інтерв'ю
 - в) Соціометрія
 - г) Спостереження
3. Що є ключовим чинником формування групової згуртованості?
- а) Розподіл обов'язків
 - б) Наявність спільної мети
 - в) Домінування лідера
 - г) Уникнення конфліктів
4. Що відрізняє лідерство від керівництва?
- а) Виконання формальних функцій
 - б) Організаційна відповідальність
 - в) Вплив на поведінку без офіційного статусу
 - г) Дотримання встановлених правил
5. Який із стилів лідерства сприяє найбільшій залученості членів групи до ухвалення рішень?
- а) Авторитарний
 - б) Демократичний
 - в) Ліберальний
 - г) Автономний
6. Що є причиною виникнення групового тиску?
- а) Відсутність спільної мети
 - б) Прагнення до підтримки єдності групи
 - в) Низький рівень згуртованості
 - г) Слабкість лідера
7. Що є ключовою функцією соціальної підтримки в малій групі?
- а) Регулювання конфліктів
 - б) Забезпечення психологічного комфорту
 - в) Формування формальної структури
 - г) Організація спільної діяльності
8. Яка стадія розвитку групи характеризується стабільною продуктивною діяльністю?
- а) Формування
 - б) Конфліктність
 - в) Нормалізація
 - г) Продуктивна діяльність
9. Що є основною причиною деструктивного конфлікту у малій групі?
- а) Чіткий розподіл ролей
 - б) Невизначеність цілей і функцій
 - в) Демократичний стиль лідерства
 - г) Надмірна згуртованість групи
10. Який фактор найбільше впливає на ефективність діяльності малої групи?
- а) Наявність конкуренції
 - б) Взаємна підтримка між учасниками
 - в) Постійний зовнішній контроль
 - г) Відсутність конфліктів
11. Що є основним завданням соціометрії?
- а) Аналіз структури спілкування
 - б) Формування соціальних норм
 - в) Уникнення конфліктів у групі

- г) Визначення формальних ролей
12. Який тип ролі в групі передбачає вплив без офіційного статусу?
- а) Формальний лідер
б) Неформальний лідер
в) Конфліктоген
г) Послідовник
13. Що є ключовим для згуртованості групи?
- а) Відсутність конфліктів
б) Спільна мета і взаємоповага
в) Домінування лідера
г) Наявність соціальної підтримки
14. Що є результатом продуктивної стадії розвитку групи?
- а) Формування конфліктів
б) Підвищення ефективності діяльності
в) Втрата взаємної підтримки
г) Переважання індивідуальних цілей
15. Який із методів найбільш ефективний для вивчення групової динаміки?
- а) Анкетування
б) Експеримент
в) Спостереження
г) Соціометрія

Правильні відповіді (для самоперевірки)

1	2	3	4	5
в	в	б	в	б
б	7	8	9	10
б	б	г	б	б
11	12	13	14	15
а	б	б	б	г

Практичне заняття №6

Тема 6. Міжособистісна взаємодія у сумісній діяльності.

Питання для обговорення:

- Дослідження міжособистісної взаємодії у спільній діяльності, її сутності та характеристик.
- Аналіз типів взаємодії, включаючи кооперацію, конкуренцію та інтеграцію.
- Вивчення комунікативної, перцептивної та інтерактивної сторін взаємодії, їх ролі у забезпеченні ефективності.
- Огляд динаміки розвитку спільної діяльності, її етапів та факторів успішності.
- Розгляд ролі лідерства, розподілу ролей і шляхів вирішення конфліктів у групі.

Основні поняття: міжособистісна взаємодія, спільна діяльність, кооперація, конкуренція, інтеграція, комунікативна сторона, перцептивна сторона, інтерактивна сторона, соціальна перцепція, зворотний зв'язок, бар'єри спілкування, стратегії взаємодії, асертивність, маніпуляції, конфронтація, динаміка розвитку діяльності, фактори ефективності, конфлікти, лідерство, формальні і неформальні ролі, психологічний клімат, синергія, мотивація, міжособистісна довіра.

Тестові завдання (одна правильна відповідь)

- Що є основною ознакою кооперації у спільній діяльності?
- Який із механізмів соціальної перцепції є ключовим у формуванні першого враження?

- а) Емпатія
 - б) Асертивність
 - в) Атрибуція
 - г) Синергія
3. Що є основним елементом інтерактивної сторони взаємодії?
- а) Формування стереотипів
 - б) Виявлення невербальних сигналів
 - в) Стратегії взаємодії (асертивність, маніпуляції)
 - г) Аналіз мовлення
4. Який із чинників найбільше впливає на ефективність спільної діяльності?
- а) Індивідуальні досягнення учасників
 - б) Відсутність конфліктів
 - в) Згуртованість групи
 - г) Домінування лідера
5. Що з наведеного є ключовим у забезпеченні ефективного зворотного зв'язку?
- а) Відсутність емоційного компонента
 - б) Конструктивність і своєчасність комунікації
 - в) Наявність формального лідера
 - г) Використання лише невербальних засобів
6. Який із видів взаємодії характеризується створенням спільної стратегії вирішення завдань?
- а) Конкуренція
 - б) Маніпуляції
 - в) Кооперація
 - г) Конфронтація
7. Що є основним завданням лідера у процесі спільної діяльності?
- а) Забезпечення повної свободи дій учасників
 - б) Організація та координація спільних зусиль
 - в) Уникнення конфліктів
 - г) Домінування над іншими учасниками
8. Що найбільше сприяє формуванню довіри у групі?
- а) Чіткий розподіл обов'язків
 - б) Використання маніпулятивних стратегій
 - в) Відкритість і підтримка між учасниками
 - г) Формальний контроль за виконанням завдань
9. Яка стратегія взаємодії сприяє рівноправному вирішенню конфліктів?
- а) Маніпуляції
 - б) Конфронтація
 - в) Асертивність
 - г) Уникнення
10. Що є основним фактором формування синергії у спільній діяльності?
- а) Наявність лідера
 - б) Об'єднання зусиль для досягнення спільної мети
 - в) Підвищення конкуренції серед учасників
 - г) Виключення індивідуальних ролей
11. Який етап динаміки спільної діяльності характеризується встановленням правил і норм?
- а) Формування
 - б) Нормалізація
 - в) Конфліктність
 - г) Продуктивна діяльність
12. Що є основною причиною виникнення бар'єрів у комунікації?

- а) Відсутність невербальних сигналів
 - б) Використання емоційно забарвлених слів
 - в) Неправильна інтерпретація інформації
 - г) Відсутність конструктивного зворотного зв'язку
13. Який тип лідерства найбільше сприяє згуртованості групи?
- а) Авторитарний
 - б) Демократичний
 - в) Ліберальний
 - г) Маніпулятивний
14. Що є ключовим для мотивації до спільної діяльності?
- а) Індивідуальні досягнення
 - б) Позитивний психологічний клімат
 - в) Відсутність зовнішнього контролю
 - г) Переважання формальних ролей
15. Який з механізмів соціальної перцепції дозволяє краще зрозуміти емоційний стан іншого?
- а) Ідентифікація
 - б) Емпатія
 - в) Атрибуція
 - г) Стереотипізація

Правильні відповіді (для самоперевірки)

1	2	3	4	5
в	в	в	в	б
6	7	8	9	10
в	б	в	в	б
11	12	13	14	15
б	в	б	б	б

Практичне заняття №7

Тема 7. Характеристика міжгрупових відносин.

Питання для обговорення:

- Дослідження міжгрупових відносин, їх сутності та основних характеристик.
- Аналіз соціальної ідентичності у контексті міжгрупової взаємодії.
- Вивчення основних теорій міжгрупових відносин і впливу соціального контексту.
- Дослідження причин міжгрупових конфліктів, упереджень та стереотипів.
- Огляд механізмів подолання міжгрупових конфліктів та моделей інтеграції.

Основні поняття: міжгрупові відносини, соціальна ідентичність, упередження, стереотипи, дискримінація, міжгруповий конфлікт, теорія реалістичного конфлікту, теорія соціальної ідентичності, символічна взаємодія, культурні фактори, етноцентризм, акультурація, асиміляція, сепаратизм, толерантність, посередництво, спільні цілі, міжгрупові контакти, емоційний компонент, моделі інтеграції.

Тестові завдання (одна правильна відповідь)

- Що є основною причиною виникнення міжгрупового конфлікту згідно з теорією реалістичного конфлікту?
 - а) Емоційний дисбаланс
 - б) Конкуренція за обмежені ресурси
 - в) Соціальна ідентичність
 - г) Культурна різноманітність
- Який чинник є ключовим для формування соціальної ідентичності?
 - а) Економічний статус
 - б) Належність до певної групи

- в) Гендерна приналежність
 - г) Політична орієнтація
3. Що є найефективнішим методом зменшення міжгрупової напруженості?
- а) Уникнення взаємодії між групами
 - б) Збільшення конкуренції
 - в) Формування спільних цілей
 - г) Накладення санкцій
4. Що з наведеного є прикладом дискримінації?
- а) Наявність культурних стереотипів
 - б) Відмова у працевлаштуванні через етнічну приналежність
 - в) Використання міжгрупових контактів
 - г) Спільне планування заходів
5. Яка модель інтеграції передбачає збереження культурної унікальності групи?
- а) Асиміляція
 - б) Акультурація
 - в) Сепаратизм
 - г) Толерантність
6. Що є характерною рисою етноцентризму?
- а) Прагнення до співпраці
 - б) Перевага власної групи над іншими
 - в) Розвиток толерантності
 - г) Спільна участь у проєктах
7. Який метод посередництва сприяє зниженню міжгрупової ворожості?
- а) Загострення конфлікту
 - б) Впровадження санкцій
 - в) Встановлення нейтральної платформи для переговорів
 - г) Зменшення контактів між групами
8. Що є основною метою міжгрупових контактів?
- а) Посилення конкуренції
 - б) Зниження напруженості та розвиток взаєморозуміння
 - в) Формування соціальної ідентичності
 - г) Підтримка домінування однієї групи
9. Який із механізмів соціальної перцепції сприяє розумінню іншої групи?
- а) Емпатія
 - б) Конфронтація
 - в) Атрибуція
 - г) Стереотипізація
10. Що з наведеного є фактором посилення упереджень між групами?
- а) Спільні цілі
 - б) Ізоляція груп одна від одної
 - в) Міжгрупові контакти
 - г) Розвиток толерантності
11. Який чинник найбільше впливає на ескалацію міжгрупового конфлікту?
- а) Відсутність стереотипів
 - б) Емоційна напруженість
 - в) Наявність спільної мети
 - г) Збереження культурної ідентичності
12. Що є прикладом акультурації у міжгрупових відносинах?
- а) Повна асиміляція меншини у домінуючу культуру
 - б) Збереження культурної унікальності при одночасній інтеграції
 - в) Розвиток толерантності між групами
 - г) Повне уникнення взаємодії

13. Що є основним завданням спільних цілей у міжгруповій взаємодії?

- а) Усунення дискримінації
- б) Зниження міжгрупового напруження
- в) Підтримка окремих груп
- г) Впровадження санкцій

14. Який з аспектів міжгрупових контактів найбільше сприяє зниженню упереджень?

- а) Взаємна конкуренція
- б) Рівність статусів груп
- в) Домінування однієї групи
- г) Уникнення відкритого діалогу

15. Що є основною метою толерантності у міжгруповій взаємодії?

- а) Посилення відокремлення груп
- б) Формування емпатії та розуміння
- в) Перевага домінантної групи
- г) Зменшення міжгрупових контактів

Правильні відповіді (для самоперевірки)

1	2	3	4	5
б	б	в	б	б
6	7	8	9	10
б	в	б	а	б
11	12	13	14	15
б	б	б	б	б

Практичне заняття №8

Тема 8. Механізми соціалізації.

Питання для обговорення:

1. Аналіз соціалізації як фундаментального процесу становлення особистості.
2. Дослідження механізмів соціалізації, таких як імітація, ідентифікація, навчання, інтерналізація.
3. Вивчення фаз соціалізації та ролі різних середовищ, включаючи сім'ю, групи однолітків, освітнє середовище та медіа.
4. Розгляд впливу соціокультурного контексту, ролей та бар'єрів соціалізації у сучасному світі.
5. Визначення взаємозв'язку між соціалізацією та індивідуалізацією особистості.

Основні поняття: соціалізація, первинна соціалізація, вторинна соціалізація, імітація, ідентифікація, навчання, інтерналізація, соціальні ролі, конфлікти ролей, сім'я, група однолітків, освітнє середовище, медіа, культурний контекст, економічні чинники, політичний контекст, цифрова соціалізація, глобалізація, індивідуалізація, бар'єри соціалізації.

Тестові завдання (одна правильна відповідь)

1. Який механізм соціалізації передбачає наслідування поведінки інших?
 - а) Інтерналізація
 - б) Імітація
 - в) Ідентифікація
 - г) Конформність
2. Що є ключовою ознакою інтерналізації як механізму соціалізації?
 - а) Зовнішній примус
 - б) Прийняття норм і цінностей як власних
 - в) Наслідування поведінки інших
 - г) Усвідомлення ролей
3. Яке середовище має найбільший вплив на первинну соціалізацію?
 - а) Освітнє

- б) Професійне
 - в) Сім'я
 - г) Медіа
4. Що з наведеного є прикладом конфлікту соціальних ролей?
- а) Виконання ролі студента
 - б) Одночасне виконання ролей керівника і батька/матері
 - в) Формування нових цінностей
 - г) Належність до професійної групи
5. Який чинник найбільше впливає на вторинну соціалізацію?
- а) Гендерна приналежність
 - б) Фінансове становище сім'ї
 - в) Взаємодія з професійним середовищем
 - г) Рольова структура сім'ї
6. Який механізм соціалізації найбільш характерний для груп однолітків?
- а) Інтерналізація
 - б) Навчання
 - в) Ідентифікація
 - г) Імітація
7. Що є основною проблемою соціалізації у цифрову епоху?
- а) Відсутність культурної різноманітності
 - б) Соціальна ізоляція через віртуальні комунікації
 - в) Надмірний вплив традиційних медіа
 - г) Низький рівень освіченості
8. Що є основною відмінністю між первинною і вторинною соціалізацією?
- а) Набір соціальних ролей
 - б) Вік особистості
 - в) Середовище, у якому відбувається процес
 - г) Етапи засвоєння норм
9. Що найкраще характеризує соціалізацію у глобалізованому світі?
- а) Збереження традиційних норм
 - б) Уникнення культурної інтеграції
 - в) Формування космополітичних цінностей
 - г) Усунення впливу медіа
10. Який механізм є ключовим у засвоєнні професійних ролей?
- а) Імітація
 - б) Навчання
 - в) Інтерналізація
 - г) Ідентифікація
11. Яке середовище найбільше сприяє формуванню культурної ідентичності?
- а) Група однолітків
 - б) Сім'я
 - в) Медіа
 - г) Освітнє середовище
12. Що є головною умовою ефективної соціалізації в юності?
- а) Стабільність соціального середовища
 - б) Різноманітність взаємодії
 - в) Розвиток професійних навичок
 - г) Усунення конфліктів
13. Що найбільше характеризує процес індивідуалізації?
- а) Злиття із соціальною групою
 - б) Усвідомлення унікальності власної особистості
 - в) Прийняття соціальних норм без критичного аналізу

г) Відмова від соціальних зв'язків

14. Який чинник є ключовим у формуванні вторинної соціалізації?

а) Традиційні звичаї сім'ї

б) Професійне середовище

в) Медіа

г) Група однолітків

15. Що з наведеного найкраще ілюструє глобалізацію у соціалізації?

а) Збереження локальних культурних норм

б) Інтеграція міжнародних цінностей

в) Використання лише місцевих медіа

г) Уникнення міжкультурної взаємодії

Правильні відповіді (для самоперевірки)

1	2	3	4	5
б	б	в	б	в
б	7	8	9	10
г	б	в	в	б
11	12	13	14	15
б	б	б	б	б

Практичне заняття №9

Тема 9. Класифікація, структура, загальні ознаки та рівні міжособистісної взаємодії у великих соціальних групах.

Питання для обговорення:

1. Дослідження великих соціальних груп як об'єкта соціальної психології.
2. Аналіз класифікації груп за різними критеріями та їх структурних складових.
3. Вивчення загальних ознак міжособистісної взаємодії, включаючи згуртованість, рольову диференціацію та динаміку розвитку.
4. Розгляд рівнів взаємодії, факторів стабільності та ефективності.
5. Аналіз феноменів, які виникають у великих групах, таких як колективна ідентичність, поляризація та дифузія відповідальності.

Основні поняття: великі соціальні групи, класифікація груп, структура груп, згуртованість, групова ідентичність, колективні настрої, соціальні рухи, феномен натовпу, рольова диференціація, лідерство, динаміка груп, соціальна поляризація, дифузія відповідальності, паніка, спільна мета, механізми чуток, колективна пам'ять, масова поведінка, ефективність взаємодії.

Тестові завдання (одна правильна відповідь)

1. Що є ключовою характеристикою великої соціальної групи?
 - а) Тісна міжособистісна взаємодія
 - б) Спільна мета та широкий склад учасників
 - в) Відсутність організаційної структури
 - г) Динамічна зміна складу групи
2. Що є головним фактором згуртованості великої групи?
 - а) Сильний лідер
 - б) Спільна мета
 - в) Різноманітність поглядів
 - г) Низький рівень комунікації
3. Який механізм є основою формування колективних настроїв у великих групах?
 - а) Індивідуальне прийняття рішень
 - б) Соціальна взаємодія та зараження емоціями
 - в) Домінування окремих учасників
 - г) Відсутність спільної мети
4. Що характеризує низький рівень взаємодії у великій групі?

- а) Ефективна комунікація
 - б) Високий рівень довіри
 - в) Дезорганізація та відсутність координації
 - г) Наявність формального лідера
5. Що з наведеного найкраще пояснює феномен дифузії відповідальності?
- а) Прагнення до індивідуальних досягнень
 - б) Розподіл відповідальності між багатьма учасниками
 - в) Емоційний контроль над ситуацією
 - г) Відсутність чітких правил поведінки
6. Що є ключовим фактором формування соціальної поляризації у великих групах?
- а) Спільна мета
 - б) Конструктивна дискусія
 - в) Різниця в поглядах та ідеологіях
 - г) Професійна ідентичність
7. Який із стилів лідерства найефективніший у великих групах під час кризових ситуацій?
- а) Авторитарний
 - б) Демократичний
 - в) Ліберальний
 - г) Харизматичний
8. Що з наведеного є прикладом феномену натовпу?
- а) Раціональне прийняття рішень
 - б) Анонімність та зараження емоціями
 - в) Спільне планування дій
 - г) Конструктивна дискусія
9. Що є основною причиною паніки у великих групах?
- а) Відсутність спільної мети
 - б) Низький рівень організації
 - в) Інформаційна невизначеність
 - г) Надмірний вплив лідера
10. Що є основною функцією механізмів поширення чуток?
- а) Формування спільної мети
 - б) Компенсація дефіциту інформації
 - в) Зміцнення внутрішньої структури групи
 - г) Підтримка стабільності
11. Що найбільше впливає на стабільність великих соціальних груп?
- а) Різноманітність ідей
 - б) Ефективна комунікація
 - в) Розподіл відповідальності
 - г) Відсутність лідера
12. Який із факторів сприяє підвищенню ефективності взаємодії у великих групах?
- а) Анонімність
 - б) Спільні цінності та довіра
 - в) Соціальна поляризація
 - г) Формальна структура
13. Що є прикладом соціальної поляризації у великих групах?
- а) Пошук компромісу
 - б) Ескалація суперечок через різні ідеології
 - в) Об'єднання на основі спільної мети
 - г) Ротація лідерів
14. Що найбільше впливає на рольову диференціацію у великих групах?
- а) Індивідуальні здібності учасників
 - б) Загальна структура групи

в) Соціальний статус

г) Політичні погляди

15. Який стиль лідерства є найбільш ефективним для згуртування великих груп?

а) Харизматичний

б) Авторитарний

в) Ліберальний

г) Демократичний

Правильні відповіді (для самоперевірки)

1	2	3	4	5
б	б	б	в	б
б	7	8	9	10
в	а	б	в	б
11	12	13	14	15
б	б	б	а	г

Індивідуальні науково-дослідні завдання (ІНДЗ)

(тези – на вибір здобувача або узгоджується згідно дослідницьких інтересів)

№ з/п	Орієнтовна тематика тез	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Основні переваги та недоліки методу спостереження	10	10
2	Поняття «Я-концепція» особистості та її структурні компоненти		
3	Змістовне навантаження понять «спілкування» і «комунікація».		
4	Сутність комунікативних бар'єрів		
5	Основні параметри аналізу малої групи		
6	Основні положення теорії соціальної ідентичності.		
7	Механізми управління натовпом		
8	Порушення соціалізації особистості		
9	Рольові позиції в групі		
10	Соціальний інтелект та соціальна компетентність		
Разом		10	10

Методичні вказівки до побудови та оформлення тез

Відповідно до ст. 69 Закону України «Про вищу освіту», *академічний плагіат* – це оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання.

Види академічного плагіату: копіювання, перефразування, компіляція, використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело, подання як власних робіт (тез, аналітичних звітів, письмових робіт, есе тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ ТЕЗ

Тези є концентрованим викладом основних положень дослідження, що демонструє його актуальність, цілі, методологію, результати та висновки. Вони слугують засобом ефективного представлення ключових ідей та досягнень у науковій сфері. Текст тез повинен бути лаконічним, чітким та змістовним, з акцентом на головних аспектах дослідження. Структура написання тез зазвичай складається з таких частин: вступ; основна частина; висновок; список використаних джерел (літературні джерела (не більше 5) розміщуються в алфавітному порядку, відповідно до ДСТУ 8302:2015. На титульному аркуші до структури есе вказують назву навчального закладу, предмет, тему роботи, ПІБ та

курс, групу здобувача, ПІБ, науковий ступінь та посаду викладача. Основні технічні вимоги: шрифт –Times New Roman; міжрядковий інтервал – 1,5; кегль – 14; мова – українська; текст розташовується з одного боку аркуша паперу формату А4, до 40 рядків на сторінку; в есе має бути назва (збігається з тематикою тексту); відступи від країв аркуша – зліва 3 см, згори та знизу 2 см, справа 1,5 см; за наявності використаної літератури – обов’язковим є посилання на джерело (наприклад, [5, с.213]) або (Колесник, 2018).

Вимоги до оформлення тез

Час виступу – до 10-15 хвилин, обсяг – до 0,5 друк. арк. (до 20 тис. знаків). Текст приймається в редакторі Word for Windows, шрифт – Times New Roman, розмір кегля – 14. Друкується через 1,5 інтервали; ширина поля ліворуч – 1,5 см, праворуч – 2,5-3 см, знизу – 2,0 см. Обов’язкова нумерація сторінок. Посередині друкуються прізвища й ініціали авторів, під прізвищами – назва роботи. Таблиці мають бути пронумеровані й містити назву. Примітки та виноски до таблиці необхідно друкувати безпосередньо під нею. Розмір шрифту тексту таблиць може бути зменшений (до 8–10 pt). Ілюстрації мають бути виконані на білому цупкому папері на одній стороні аркуша. На звороті обов’язково вказувати прізвище автора, номер і назву ілюстрації, масштаб, для мікрофотографій – збільшення. Бажано надавати електронну версію ілюстрацій у *.tif або *.jpg. Перелік застосованих літературних джерел наводять у порядку посилань. У тексті посилання слід наводити у квадратних дужках цифрами, що відповідають їхнім порядковим номерам у списку. Не допускаються посилання на неопубліковані матеріали. Небажані посилання на енциклопедії, довідники, інтернет-видання сумнівної доказової бази.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВСІМА ВИДАМИ КОНТРОЛЮ

Вид роботи	бали	Критерії
Практичне заняття	0 балів	Здобувач виявляє повне незнання навчального матеріалу, не надає відповідей, не виконує завдань або виконує їх неправильно
	1 бал	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, не може надати висновки; не проявляє активності при проведенні усного опитування на практичному занятті; не вміє використовувати наявні знання у стандартних ситуаціях / при вирішенні проблемних завдань
	2 бали	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, не робить ґрунтовних висновків; бере участь у усному опитуванні, однак активність є нестабільною; не вміє використовувати наявні знання у стандартних ситуаціях / при вирішенні елементарних завдань
	3 бали	Здобувач відтворює достатню частину навчального матеріалу, у відповідях наявні помилки, висловлюються власні міркування та висновки; бере участь у усному опитуванні, вміє використовувати наявні знання у стандартних ситуаціях / при вирішенні елементарних завдань
	4 бали	Здобувач надає досить повні відповіді, виконує завдання, але припускається незначних помилок, які виправляє лише при зауваженні викладача; володіє знаннями з теми практичного заняття, яким бракує узагальненості; вміє використовувати їх у стандартних ситуаціях, при вирішенні нескладних проблемних завдань
	5 балів	Здобувач надає повні відповіді, завдання відзначаються повнотою виконання, але припускає неточності, які виправляє

		сам або при першому зауваженні викладача; володіє узагальненими знаннями з теми практичного заняття, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє застосовувати вивчений матеріал; при вирішенні складних проблемних завдань потребує допомоги викладача
	6 балів	Здобувач надає повні відповіді, завдання відзначаються повнотою виконання, але припускає неточності, які виправляє сам або при першому зауваженні викладача; володіє узагальненими знаннями з теми практичного заняття, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє застосовувати вивчений матеріал; при вирішенні складних проблемних завдань інколи потребує допомоги викладача
	7 балів	Здобувач надає вичерпні відповіді, завдання відзначаються повнотою виконання без допомоги викладача; володіє узагальненими знаннями з теми практичного заняття, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє застосовувати вивчений матеріал; вирішує складні проблемні завдання
Самостійна робота	0 балів	Робота не виконана або є плагіатом
	1 бал	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань; знає послідовність виконання завдання; практичні завдання містять багато суттєвих відхилень від установлених вимог, при їх виконанні потребує допомоги викладача.
	2 бали	Здобувач самостійно логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує практичні завдання відповідно до методичних рекомендацій; практичні завдання мають окремі помилки; користується необхідними навчально-методичними матеріалами.
	3 бали	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання.
Індивідуальне науково-дослідне завдання (тези)	0 балів	Завдання не виконано; тези має копілятивний характер; висловлювання не відповідає (за змістом і формою) вимогам, які висуваються до жанру академічного есе.
	1-2 бали	Зміст відповідає предмету завдання, має загальний інформативний характер, демонструє несамостійність у розв'язанні завдань.
	3-5 балів	Зміст відповідає предмету завдання, має описовий характер, граматично не вичитаний текст, не визначає ключову практичну проблему.
	6-8 балів	Зміст відповідає предмету завдання, містить добре структурований інформативний матеріал, визначає ключову практичну проблему.

	9-10 балів	Зміст відповідає предмету завдання характеризує сучасний компетентнісний підхід і відповідає практиці дошкільної освіти; робота носить самостійний, творчий характер, містить, аналітико-синтетичні, практико-орієнтовані завдання.
--	------------	---

Розподіл балів, які отримують здобувачі за результатами поточного і підсумкового контролю (залік)

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота)		Разом	ІНДЗ	Сума
Теми	Бали	0–90	0–10	0-100
Тема 1.	0–10			
Тема 2.	0–10			
Тема 3.	0–10			
Тема 4.	0–10			
Тема 5.	0–10			
Тема 6.	0–20			
Тема 7.	0–20			

Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	зараховано
82-89	B	зараховано
74-81	C	
64-73	D	зараховано
60-63	E	
35-59	FX	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова

1. Булгакова О.Ю. Соціальна взаємодія: досвід концептуального моделювання: монографія. Одеса, 2014. 246 с.
2. Гірняк А. Психологія модульно-розвивальної взаємодії: монографія. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка», 2020. 376 с.
3. Кісіль З.Р., Швець Д.В. Психологія суспільної свідомості: навчальний посібник. Одеса: Видавництво ОДУВС, 2023. 139 с.
4. Психологія міжособистісних взаємин та комунікації: навч. метод. посіб. / уклад.: Онупрієва Л.А., Чайковська О.М. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2021. 128 с.
5. Соціальна взаємодія і цінності обдарованої особистості: метод. посіб. / за ред. О. Л.Музики. Київ: Інститут психології імені Г. С.Костюка НАПН України, 2018. 222 с.
6. Філософсько-психологічні проблеми соціальної взаємодії в системі сучасного управління: монографія / за заг. ред. Н. Г.Діденко. Кривий Ріг: Вид. Р.А.Козлов, 2019. 194 с.

Допоміжна:

1. Бершадська О. Міжсуб'єктна взаємодія як складова професійної культури соціального працівника. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2011. №3 (44). С.3-14.
2. Булгакова О. Особливості взаємозв'язку показників, що характеризують психологічну готовність студентів до соціальної взаємодії. *Психологічні науки: зб. наук. праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2016. № 2. С. 48-63.
3. Булгакова О.Ю. Взаємовідносини у вищій школі як детермінанта психологічної готовності студентів до соціальної взаємодії. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Психологія. 2017. Вип. 4. С.1-17.
4. Булгакова О.Ю. Інструментальні аспекти соціальної взаємодії. *Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейсько освітнього простору: тематичний випуск. Додаток 1 до Вип. 5. Т. V (56)*. Київ: Гнозис, 2014. С. 102-112.
5. Булгакова О.Ю. Система «Суб'єкт-Суб'єкт» як одиниця психологічного аналізу соціальної взаємодії. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г. С. Костюка*. 2013. Т. 11. Вип. 7. Ч. 1. С. 127-133.
6. Булгакова О.Ю. Стратегічні патерни соціумної поведінки як комунікативно-інтерактивний принцип особистості взаємодії. *Проблеми емпіричних досліджень: гуманітарний вісник ДВНЗ Переяслав-Хмельницький держ. педагогічний ун-т ім. Г. Сковороди*. Вип. 8. Київ: Гнозис, 2014. С. 134-140.
7. Булгакова О.Ю. Теоретико-емпіричні передумови підготовки студентів до соціальної взаємодії. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Психологія»*. 2016. Т. 21. Вип. 3. С.65-74.
8. Булгакова О.Ю. Теоретична модель соціальної взаємодії. *Науковий вісник Південноукраїнського національного пед. університету ім. К.Д.Ушинського*. 2014. № 5-6. С.199-207.
9. Велитченко Л. К. Педагогічна взаємодія: теоретичні основи психологічного аналізу: монографія. Одеса, 2005. 355 с.
10. Діденко Н., Токарева В. Теоретичні засади соціальної взаємодії в публічному управлінні в контексті суспільних змін. Філософсько-психологічні проблеми соціальної взаємодії в системі сучасного управління: монографія / за заг. ред. Н.Г.Діденко. Кривий Ріг: Вид. Р.Козлов, 2019. С.7-21.
11. Ібрагімова К. Дефініція поняття соціальна взаємодія, її види та основні теорії. *Проблеми інженерно-педагогічної теорії освіти*. 2013. № 40-41. С.289-293.
12. Колосович О. Теоретико-методологічні аспекти дослідження взаємодії у професійній сфері. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2013. Вип. 13. С.104-112.
13. Коропецька О.М. Психологічні основи професійної орієнтації та самореалізації особистості. Київ: Сварог, 2023. 438 с.
14. Куц М. Розуміння як основа соціально-комунікативної взаємодії. *Вісник ННУ ім. Ярослава Мудрого: філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2016. №1(28). С.220-228.
15. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 448 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека Університету Ушинського: офіційний сайт.
URL: <https://library.pdpu.edu.ua/>
2. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <http://www.mon.gov.ua>
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: офіційний сайт.
URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Одеська національна наукова бібліотека: офіційний сайт.
URL: <http://odnb.odessa.ua/>